

Skudehandlernes vilkår

Når det gælder anerkendelsen af en skudehandlerlivsform, der adskiller sig væsentligt fra landalmuen i øvrigt ved at være baseret på skundefart til havs, er det væsentligt ikke blot at betragte det danske rige som en landmagt, men at se det som en sømagt, hvis suverænitetsdomæne omfatter ikke bare mange lande, men også farvandene imellem landene og den indtægtsgivende Øresundstold. De livsformer, der gennem tiden har gjort det muligt for den danske sømagt at forsvare dette domæne overfor andre sømagter og at opretholde og udvikle dets forbindelseslinier mellem landene, har nydt kongens særlige bevågenhed på Slotsholmen midt i flådebasen København.

I den engelske sømagt hed det sig, at *fishery is a very important nursery of seamen to the fleet*, hvilket betød, at en orlogsflåde af træbyggede sejlskibe kræver, at et stort helbefarent mandskab kan udskrives, når en søkrig står for døren. Og dette kan kun lade sig gøre, hvis der er en kystbefolkning, hvis livsformer har anerkendte rettigheder til at drive fiskeri og sejlads i de farvande, der lader sig forsvare og beskytte som sømagtens suverænitetsdomæne. Det rationale har også været gældende i den dansk-norsk-slesvigholstenske sømagt, hvis kystbefolkninger siden ledingsordningerne blev centraliseret, på den ene eller anden måde dannede grundlag for den løbende bygning og brug af den statslige orlogsflåde. Det er i lyset af sømagtens almene træk, at vi vil udforske de særlige vilkår, der blev anerkendt skudehandlernes livsform og dens mulige varianter.

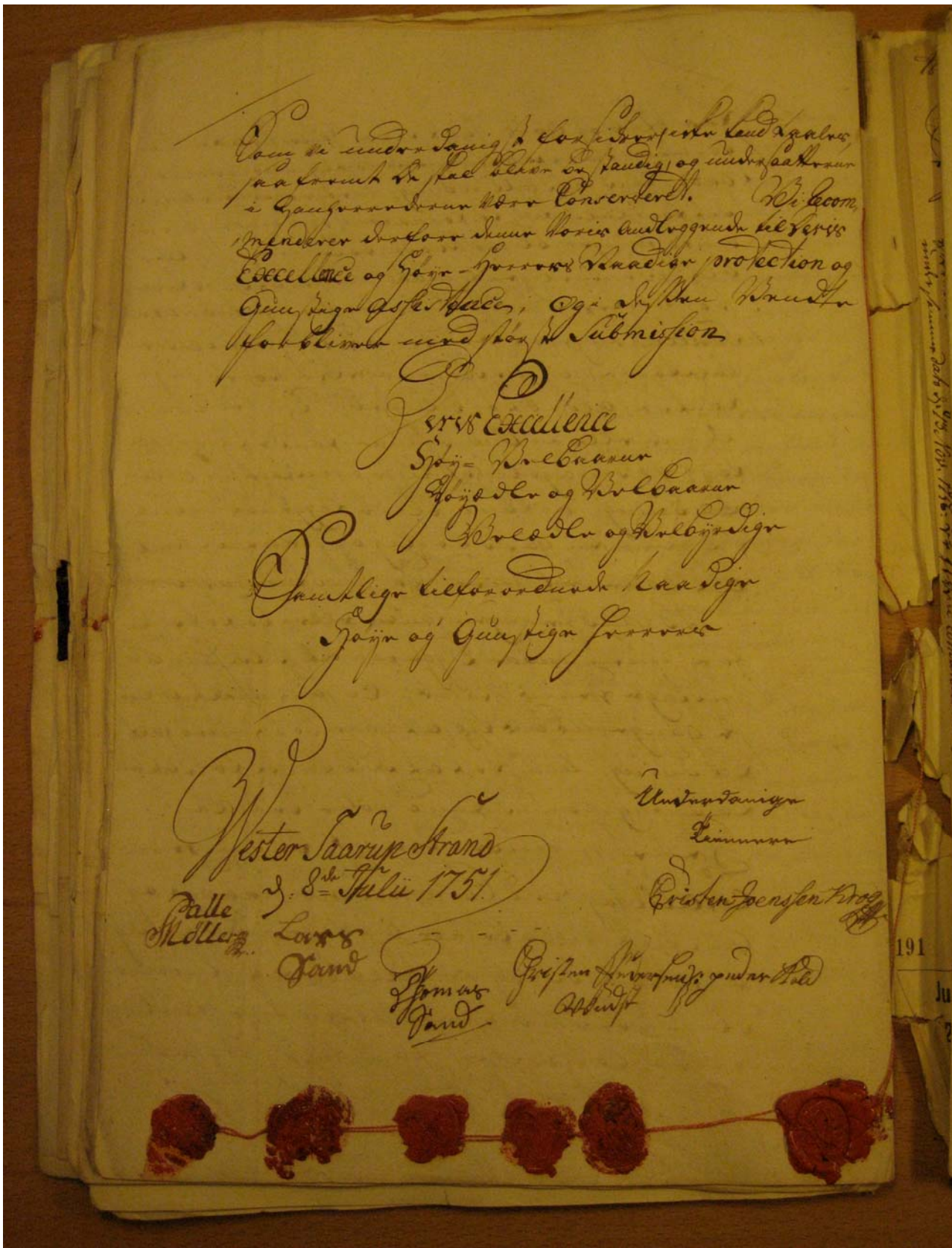
Han Herreds Etnologiske Undersøgelser (HEU) har i samarbejde med Etnologi på Saxoinstituttet ved Københavns Universitet startet arkivalske forundersøgelser, der indledningsvis afsøger Rigsarkivet på Slotsholmen og Landsarkivet i Viborg for dokumenter, der kan belyse kongemagtens anerkendelse af skudehandelen under enevælden.

Et dokument herfra viser, at 6 skudehandlere i "Taarup Strand" i 1751 beder Cammerkollegiet om at blive fritaget for told af fuldt lastrum. De henviser til, at skundefarten hidtil har fået anerkendt denne fritagelse, fordi ladning og losning på det vilde hav uden for landingspladsen kan blive pludseligt afbrudt af opfriskende vind og stoksø, så det er nødvendigt at lette anker og stå til havs med halv last. De påberåber sig med andre ord en forudgående statsanerkendelse af deres skudehandel, indbefattet særregler for toldbetaling grundet lokale omstændigheder.

Brevet er underskrevet af skudehandlerne selv og forsynet med laksegl på niveau med skik og brug blandt tidens adelsmænd og storkøbmænd, men ukendt blandt bønder. I modsætning til den kendte skrivelse til kongen fra skudeskipperne forsamlet i Hansted Mølle i 1665, er der ikke tale om, at underskriverne lader som om, de er fattige strandmænd i armodige forhold, der har vanskeligt ved at tjene til føden i en øde og ufrugtbar egn.

Skudehandlerne fra "Taarup Strand" beskriver vilkårene for deres virksomhed på den åbne kyst og lader forstå, at det vil skade deres konkurrenceevne i forhold til sejlads fra købstæder med havn eller mere beskyttet red, hvis ikke de kan beholde den hidtidige kompensation i form af nedsat drægtighed og told. De præsenterer sig derfor ikke som undersåtter, der må leve på købstædernes

nåde. Deres miljø investerer på dette tidspunkt kraftigt i kongens kompagnier, de dyrker pietismen i kirkerne, som de ejer, og regner deres skudehandel for en af kongemagten værdsat virksomhed på den jyske Nørrestrand, der ikke behøver skjule, at den er ved magt.

Side 3 af brev til Cammer Collegio i 1751 med skudehandlernes egenhændige underskrifter og forbundne laksegl. Foto Galit Peleg.